



PRESSENS
FAGLIGE UTVALG

PFU-SAK NR. 040/18

KLAGER:	Orange Helse AS ved daglig leder Nils Kristian Paulsen
PUBLIKASJON:	Aftenposten (papir og nett)
PUBLISERINGSDATO:	29.11., 05.12, 18.12.2017
STOFFOMRÅDE:	Arbeidsliv
SJANGER:	Nyhetsartikler
SØKERSTIKKORD:	Kildebruk, saklighet og omtanke.
REGISTRERT:	30.01.2018
BEHANDLET I PFU:	29.08.2018
BEHANDLINGSTID:	209 dager
KLAGEGRUPPE:	Bedriftsleder
PFU-KONKLUSJON:	
HENVISNING VVPL.:	
OMTALE/ANONYM.:	
MERKNADER:	Parallele klager i sak 041/18 mot Bergens Tidende og sak 042/18 mot Stavanger Aftenblad.

SAMMENDRAG:

Aftenposten publiserte **onsdag 29. november 2017** et førstesideoppslag under vignetten «**AFTENPOSTEN AVSLØRER**» og med tittelen:

«Norske kommuner har betalt nær 1 milliard til et av landets største helsevikarbyråer. Millioner gikk videre til lavskattland og skatteparadis.»

Oppslaget var illustrert med et Norgeskart og to sykepleiere. Bildeteksten: «**Hobøl er en av 200 kommuner som har hatt avtale med vikarbyrået Orange Helse. [...].**»

Artikkelen inne i avisen ble presentert over seks sider, s. 6-11, under vignetten «**Paradise Papers**», og med samme tittel som på forsiden.

Artikkelen startet med et «case» fra Hobøl kommune i Østfold, en av mange kommuner som hadde hatt en avtale med vikarbyrået Orange Helse.

«Orange Helse har hatt stor suksess i Norge de siste ti årene. Nesten halvparten av alle kommunene har hatt avtale med selskapet om levering av helsevikarer og andre tjenester. Samtidig har eierne bygget opp et nett av selskaper med virksomhet utenfor Norge, inkludert lavskattlandet Litauen. Deler av Orange-systemet dukker opp blant skipsmeglere og advokater i dokumentlekkasjen som har fått navnet Paradise Papers. Orange knyttes til et postboksselskap i skatteparadiset Malta.

Å bruke lavskattland og skatteparadiser kan være både lovlig og lønnsomt. Men hvorfor strekker selskapsstrukturen rundt en av Norges største private helsevikarleverandører seg til Malta? For å finne svar må vi starte i 2005.»

Det ble videre opplyst om situasjonen i eldreomsorgen i 2005, som var slik at politikerne åpnet opp for at kommuner kunne inngå avtaler med private aktører.

Under mellomtittelen «**Kontroversiell virksomhet**» stod det:

«Da Orange Helse ble etablert sommeren 2007, var planen å levere vikarer til helse- og omsorgssektoren i Hordaland. Virksomheten vokste seg imidlertid raskt ut over fylkesgrensene og har de siste ti årene omsatt for over én milliard kroner. – Det var så enkelt som at vi dekket en etterspørsel som var veldig stor, sier Nils Kristian Paulsen (50), gründeren bak Orange, til Aftenposten i dag.

Selskapets virksomhet har vært kontroversiell. Orange-vikarene som har jobbet i norske kommuner og på norske sykehus, er hovedsakelig hentet fra Øst-Europa. Norske fagforeninger har flere ganger advart mot det de mener er dårlige arbeidsforhold og stilt spørsmål ved vikarenes lønn.

Etter at en revisjon avdekket flere brudd på arbeidsmiljøloven, sa norske helseforetak i fjor opp en avtale om levering av vikarer til sykehus. Oslo kommune fulgte etter og sa opp sin kontrakt med selskapet om levering av hjemmetjenester. En granskning i Bergen kommune avdekket en rekke brudd på arbeidsmiljøloven. – Å drive privat innen helsetjenester er de siste årene nærmest blitt politisk ukorrekt. Det er ikke noe vi kan styre, men vi synes selvfølgelig det er trist, sier Orange-sjefen.

Paulsen mener selskapet ikke har fått en saklig og objektiv behandling i de omtalte rapportene og hevder det har vært rundt 50 andre rapporter uten vesentlige avvik eller feil. En etter en har kommuner gått vekk fra selskapet. Mange begrunner det overfor Aftenposten med manglende språkkunnskaper og kompetanse hos vikarene. Samtidig har selskapet sikret seg nye avtaler i 2017.»

Flere innkjøpskontorer fortalte at Orange Helse ofte har vunnet anbudsrunder fordi de har hatt de laveste prisene.

«– Ved å hente arbeidskraft fra Øst-Europa klarte de å levere helsepersonell i en tid der det var svært stor etterspørsel. De baserte seg ikke på lokal arbeidskraft, slik som mange andre leverandører på den tiden, sier innkjøpssjef Birgitte Gullestad i Bergen kommune. [...] Av omsetningen på 1,1 milliarder kroner de siste ti årene har minst 928 millioner kroner kommet fra norske kommuner, viser tall Aftenposten har hentet inn. Nærmere en halv milliard kroner har gått videre til et Orange-selskap i Litauen, der vikarene har vært ansatt på litauiske arbeidskontrakter.»

Aftenposten hadde kartlagt selskapene i og rundt Orange-systemet og pengestrømmene som hadde gått mellom disse de siste ti årene.

«I dag kan vi avsløre hvordan Orange, som har levert 1200 vikarer til norske kommuner, har organisert seg i lavskattland og hatt transaksjoner gjennom et skatteparadis. Orange-strukturen består av en rekke selskaper i flere land som

kjøper og selger tjenester av hverandre. Pengene flyttes gjennom konsernbidrag, utbytter og interne lån.

Førsteamanuensis Eivind Furuseth ved Institutt for rettsvitenskap og styring på BI har sett på Aftenpostens kartlegging av Orange-strukturen. [...] – Strukturen virker veldig komplisert. Det er mange selskaper og transaksjoner hit og dit, sier han. Han påpeker at mange transaksjoner på tvers av landegrensene kan gjøre det vanskelig for lokale skattemyndigheter å få oversikt og kontrollere i hvilken grad de er gjennomført riktig skattemessig. – Jo mer kompleks selskapsstrukturen er, desto lettere er det å gjemme unna informasjon, sier Furuseth.

Nils Kristian Paulsen, daglig leder i Orange Group, sier han aldri har sett på selskapsstrukturen som komplisert og fremhever at de alltid har vært åpne for spørsmål og tydeliggjøring når kundene har etterspurt det.

Professor Jan Frich påpeker at det er et særlig krav til det offentlige om å påse at aktører man kjøper tjenester fra, driver på en ryddig måte. Han er avdelingsleder for helseledelse og helseøkonomi ved Institutt for helse og samfunn på Det medisinske fakultet ved UiO. Men hvilken mulighet har kommunene til å sørge for at alt går riktig for seg når leverandøren er organisert gjennom en rekke selskaper i flere land?»

Videre i artikkelen ble lønnsordningen som Orange Helse hadde praktisert omtalt:

«De fleste Orange-vikarene som har hjulpet eldre i norske kommuner, var inntil i fjor ansatt i det litauiske selskapet Orange Group Baltic. Vikarene er blitt leid inn til Norge gjennom Orange Helse AS, som inntil i fjor var Orange Group Baltics søsterselskap. De litauiske helsevikarene er i Norge på en rotasjonsordning med to uker fri mellom fire ukers arbeidsperioder. De har hatt en lønnsordning som skiller seg fra det norske lønnsnettverket er vant til. Orange Helse sier at de har betalt vikarene sine tilsvarende tariff lønn. Deretter er de litauiske helsearbeiderne trukket skatt til Norge av sin lønn. Men de ansatte i Litauen trekkes også for losji, for språkundervisning fra selskapets egen språkskole og for reiseutgifter. Noen trekkes for opplæring de første 200 arbeidstimen. Etter alle trekkene har enkelte ansatte fått utbetalt ned mot 88 kroner pr. time, viser arbeidskontrakter og lønnsutbetalinger Aftenposten har sett.»

En tidligere ansatt i Orange Helse var intervjuet. Hun fortalte at hun ikke visste hvor mye de ulike lønnstrekkene hadde utgjort. På hennes lønsslipp sto bare det hun hadde fått utbetalt:

Kristin Alsos, forskningsleder ved forskningsstiftelsen Fafo, sier kommunene har plikt til å stille krav om at selskapene skal betale lønn etter norsk nivå. – Når lønsslippene ikke viser bruttolønn og hvordan nettolønn er beregnet, er det umulig for kommunene å kontrollere om dette faktisk er tilfelle, sier hun.

Orange-gründer Nils Kristian Paulsen sier ingen har fått utbetalt mindre enn 88 kroner pr. time. – *Hvorfor har ikke lønnstrekkene fremkommet på lønsslippet?* – I etterpåklokskapens lys skulle jeg gjerne hatt med alle lønnstrekkene fra dag én. På denne måten kunne misforståelser vært unngått, sier Paulsen. Han mener det ikke er uvanlig at det bare er nettolønn som fremgår dersom det er inngått nettolønnsavtale med en ansatt. Alle trekk har skjedd i henhold til lovverk og inngåtte avtaler, presiserer han.»

[...] «Oranges ledelse anslår at losji- og reisetrekkene utgjorde 6000-7000 kroner i måneden for dem som jobbet i Bergen. Lønnstrekkingen er nå avsluttet for vikarene».

Det opplyses videre at den tidligere ansatte hadde bodd i et hus i Bergen, eid av Nils Kristian Paulsens personlige investeringsselskap Desmet Invest AS. Trekkene for losji i dette huset gikk til hennes arbeidsgiver. Orange-systemet betalte deretter husleie til Paulsens personlige investeringsselskap Desmet Invest.

«Paulsen sier det ikke har vært et fortjenesteelement i dette for Oranges del. I 2015 tok han ut 1,5 millioner kroner i utbytte fra Desmet Invest. Da sto leieinntekter fra Orange for 80 prosent av omsetningen i selskapet.

Orange-vikarer er blitt trukket i lønn for å lære norsk på Scandinavian Language School, som har samme eiere som selskapet de har vært ansatt i. Skolen har siden 2012 solgt språkkurs for 23 millioner kroner. Dette har gitt et overskudd før skatt på 2,7 millioner kroner.»

Det opplyses: Orange Helse har hatt 1.1 milliarder kroner i inntekter siden 2007, men selskapet har hatt store kostnader og derfor operert med et beskjedent overskudd. Det er av dette overskuddet skatten til Norge betales.

«- Det er en liten del av overskuddet som kommer til beskatning i Norge, det må man kunne si, sier førsteamanuensis Eivind Furuseth. Orange-gründer Paulsen er ikke enig i at skattebelastningen fremstår som lav og sier han sliter med å se hvor den unormalt lave skatten skal være. Han påpeker også at det norske selskapet Orange Helse AS har hatt store kostnader, noe som har bidratt til at det skattbare overskuddet har vært lavt. - Skatten reflekterer jo stort sett marginen man har, sier bergenseren og avviser at skatteplanlegging har vært hans hensikt. - Skatt er blitt betalt i henhold til norsk lov, sier han.»

Den største kostanden for Orange Helse har vært betaling for vikarer til det litauiske søsterselskapet. Litauen har halvparten i skattesats som Norge, og er definert som et lavskattland. Det litauiske selskapet har igjen betalt rundt 30 millioner i utbytte og den største mottakeren av utbytte har vært Orange Helse i Norge.

«Førsteamanuensis Eivind Furuseth påpeker at det må være lov å legge inntektene til et sted der det er lav skatt, så lenge vi ikke har felles skatteregler og skattesatser i verden. - Fra et etisk ståsted kan man si at det er uheldig at pengene ikke kommer til beskatning i Norge, men det er fullt innenfor lovens rammer, sier han.

Frederik Zimmer, professor emeritus ved institutt for offentlig rett ved Universitetet i Oslo, sier det ikke er oppsiktsvekkende at et norsk aksjeselskap kjøper vikartjenester fra et selskap i samme konsern, hjemmehørende i et annet land. - Det er heller ikke noe oppsiktsvekkende ved at selskapet i Litauen deler ut aksjeutbytte til sitt norske morselskap, sier han.

Tidligere seniorskattejurist Gregar Berg-Rolness: [...] - Det er en åpenbar skattemessig fordel. Om selskapet kun hadde hatt virksomhet og ansatte i Norge, ville de betalt mer i skatt på overskuddet, ettersom Norge har høyere selskapskatt enn Litauen.»

Det ble videre opplyst at Nils Kristian Paulsen hadde en ligningsformue på 129 millioner kroner i fjor (2016). I 2014 var den på 34, 6 millioner. I 2007 hadde den vært på 440.000 kroner.

Videre i artikkelen ble Paulsens tilknytning til skatteparadiset beskrevet. I 2009 ble postbokselskapet Solutio Holding opprettet på Malta. Bak Malta-selskapet sto Orange-leder Nils Kristian Paulsen, og det er på grunnlag av dette at han dukket opp i dokumentlekkasjen Paradise Papers, skriver avisen. Selskapet på Malta kjøpte raskt opp 76 prosent av det litauiske Orange-selskapet, til 76.000 kr.

«Han kontrollerte også selskapet som solgte Litauen-bedriften til Malta. Med andre ord har Nils Kristian Paulsen kjøpt og solgt en viktig del av Orange-driften til seg selv. Orange-gründeren sier han ikke har noe godt svar på om selskapet i Litauen, med sine 26 millioner i omsetning og 94 ansatte, faktisk var verdt 76.000 kroner da det ble solgt til Malta i 2009.

- Jeg visste selvfølgelig at vi gjorde dette og signerte papirer, men jeg kan ikke erindre at jeg gjorde noen refleksjoner rundt prisen, som var sett på som en intern transaksjon, sier han.

- Det er en feilprising, og det er ikke lov. Selv om man ikke har en markedspris internt i konsernet, skal man prøve å beregne det, sier førsteamanuensis Eivind Furuseth.

- Konsekvensen av dette er at Malta-selskapet får en stor gevinst som er tilbakeført skattefritt til Norge, sier Gregar Berg-Rolness.

Aftenposten har spurt Paulsen hvorfor Orange Group Baltic ble kjøpt og solgt via skatteparadiset Malta. Han svarer: - Bakgrunnen for det er enkel. Jeg hadde en ansatt som anbefalte dette og hadde selv ingen sterke meninger om det. Pengene ville ende opp i de to norske holdingselskapene vi hadde, uansett. - Hva var det du skulle gjøre på Malta? - Vi hadde en god idé om en videre ekspansjon av Orange i Europa, men grunnet endrede forutsetninger ble dette ikke noe av, sier Paulsen. Orange-sjefen avviser også at løsningen ved å selge via Malta ga noen skattemessig fordel og viser til at utbyttet fra salget uansett ble tatt hjem skattefritt på lovlig måte via den såkalte fritaksmetoden.»

[...] «Han [Paulsen] kaller opprettelsen av Malta-selskapet «en lite gjennomtenkt avgjørelse», som han angrer på i dag. Han skal ha solgt det i 2013, men står fremdeles oppført som aksjonær og styremedlem i selskapsregisteret på Malta.»

Mot sluttet av artikkelen omtales igjen situasjonen i Hobøl kommune og alle andre kommuner i Norge. Behovet for arbeidskraft er stort og økende fremover. Man mener man vil si flere selskap som Orange i fremtiden, og det påpekes hvor vanskelig det er for kommuner å undersøke om alt går riktig for seg hos leverandører.

«- Vi klarer ikke å følge alle disse forgreningene og har ikke kompetanse til å kartlegge og se på hvordan slike strukturer er bygget opp, sier [enhetsleder i Hobøl]. Det var også konklusjonen da revisjonsselskapet Deloitte undersøkte Bergen kommunes oppfølging og kontroll av tjenester fra private leverandører innen helse og omsorg i 2014. Deloitte fant ikke kritikkverdige forhold hos Orange Helse, men mente at Norges nest største by ikke hadde tilstrekkelig kontroll med, eller kompetanse til å følge opp, vikarbyråene.

I ettertid startet kommunen en egen granskning av Orange. – Vi anså det som en risiko at de hentet arbeidskraft fra Øst-Europa. Vi så at det var en del forhold der som vi ønsket å undersøke. Det var dessuten vanskelig å se hvordan strukturen i selskapet fungerte, sier rådgiver Juni Skjold Lexau i Bergen kommune.»

Flere eksperter uttalte seg om kommunens muligheter til å undersøke private selskap:

«–Det virker urimelig å forvente at offentlige innkjøpere skal kunne overvåke selskaper i slike komplekse strukturer, [...] – Selskapsstrukturen fremstår som nærmest ugjennomtrengelig komplisert, og den synes for meg å være rigget til for å maksimere profitt hos eier, som for øvrig opptrer i ulike roller, [...].

Orange-sjef Nils Kristian Paulsen sier han ikke kjenner seg igjen i det bildet. – Skatteplanlegging har aldri styrt mine valg og investeringer. Hva professor Frich synes, får stå for hans egen regning, sier han. Han viser til at Malta-selskapet ble solgt i 2013, og at alle midler i selskapet ble hentet til Norge. – Både aksjegevinster og utbytte som hadde tilfalt det norske selskapet, ville ha vært omfattet av fritaksmetoden, slik at det ikke ville ha vært noen betalbar skatt i Norge før aksjonærene personlig tok ut utbytte, sier han.»

Det ble også til slutt påpekt at selv om slike selskapsstrukturer både er lovlige og vanlig, så finnes det gråsoner:

«Det er i utgangspunktet fullt lovlig, og ganske vanlig, å organisere en virksomhet i konsernstrukturer slik at det er vanskelig for utenforstående å kartlegge eller forstå. – Selv om det er vanlig, kan det være problematisk at det slik legges til rette for mye som ikke blir oppdaget. Vi har ikke noe aksjeselskapstilsyn, slik vi har et finanstilsyn. Det er en enorm gråsoner mellom det vanlige og lovlige til det ulovlige, sier Beate Sjøfjell, professor ved Institutt for privatrett på Det juridiske fakultet ved UiO. Hun mener at handlingsrommet for lovlig skatteplanlegging er stort. – Vi risikerer at deler av næringslivet organiserer seg slik at det undergraver hele grunnlaget for velferdssamfunnet. Derfor handler dette også om selskapenes samfunnsansvar, sier Sjøfjell.»

«– Det er ikke slik at du behøver å være Apple eller Google, eller drive i stor skala, for å etablere en struktur som vil oppfattes som relativt komplisert, [...].

«–I anbudskonkurransene er det fokus på pris, og marginene er ofte små for dem som vinner. Ved bruk av kompliserte selskapsstrukturer og lovlige og ulovlige smutthull kan selskaper vinne kontrakter på lav pris og eierne sitte igjen med reelt overskudd, selv om det formelt sett ikke er noe skattbart overskudd i Norge. Dette er konkurransevridende, [...].

Til slutt:

«Rundt 30 kommuner kjøper vikartjenester fra Orange i dag. I 2016 og 2017 er Orange omorganisert igjen. Flere selskaper har fått nytt navn, og de siste ansatte er på papiret flyttet fra Litauen til Norge. Orange Helse heter nå Sydvest Prosjekt, og det er nesten ingen aktivitet i selskapet. – Vi så et behov for å rendyrke de forskjellige tjenesteområdene, ettersom de ofte styres av ulike lovverk og ulike arbeidsmetodikk. Derfor er Orange Helse nå delt opp i flere selskaper, sier Nils Kristian Paulsen.»

Artikkelen var illustrert med flere bilder, grafiske elementer og én faktaboks. På ett av bildene inne i artikkelen var Orange-lederen, Nils Kristian Paulsen, avbildet.

Faktaboks hadde tittelen «**Slik har vi jobbet med saken**». Det stod:

- **Aftenposten fant Nils Kristian Paulsen i selskapsregisteret på Malta, som er en del av dokumentlekkasjen Paradise Papers.**
- **Paulsen er en av rundt 400 nordmenn Aftenposten har klart å identifisere i selskapsregisteret på Malta.**
- **Funn fra undersøkelser i åpne kilder gjorde at vi valgte å se nærmere på Paulsens selskapsstruktur.**
- **Dette har inkludert analyse av 106 regnskaper tilhørende selskaper på Malta, i Norge, Litauen, Storbritannia og Sverige.**
- **Vi har hentet inn informasjon fra alle norske kommuner og sykehus om deres bruk av vikarbyråer og Orange Helse og sammenstilt denne i en database.**
- **I samarbeid med den litauiske nettavisen 15min.lt og SVT og TT i Sverige har vi funnet frem til og intervjuet sykepleiere som har jobbet i norske kommuner for Orange Helse.**
- **Vi har også gransket rettsavgjørelser, rapporter og rammeavtaler knyttet til virksomheten.**

Det ble også publisert en grafisk figur av selskapsstrukturen til Orange, der ble det påpekt at «**strukturen endres stadig, og flere av selskapene over er i dag enten slått sammen, nedlagt eller erstattet av andre.**»

Det ble også publisert en grafisk illustrasjon av lønnsmodellen til Orange. Her ble lønnen til en helsearbeider fra kommunen sammenlignet med en Orange-ansatt. Teksten over viste: «**2015-nivå eksempel**», og viste en brutto timelønn på 199 kr. Etter skatt fikk kommuneansatte utbetalt 145 kroner timen. En Orange-ansatt ble i tillegg til skatt, trukket for losji, reise, språkkurs og opplæring. Den utbetalte nettolønnen ble på 88 kroner timen. Det ble presisert at trekk for opplæring og språkkurs gjaldt de første 200-1850 timene.

Artikkelen ble også publisert på nett og hadde tittelen «**Helsemilliarden**» med ingressen:

«Norske kommuner bruker helsevikarer fra private leverandører for å gi eldre god omsorg. En av de største leverandørene har vært Orange Helse. De siste ti årene har over 200 kommuner og helseforetak hatt avtale med selskapet, som har hatt 1,1 milliarder kroner i omsetning.»

Oppslaget var deretter illustrert med et Norgeskart som viste hvilke kommuner som hadde benyttet seg av vikarer fra Orange Helse. I teksten stod det:

«Eierne av Orange organiserte sin virksomhet i en rekke land, blant annet et lavskatteland og et skatteparadis.»

Deretter ble pengestrømmer og eierforhold i Orange-systemet presentert via en grafisk figur og sammen med teksten:

«Orange-strukturen endres stadig, og flere av selskapene er enten slått sammen, nedlagt eller erstattet med andre. Hvilken mulighet har kommunene til å sørge for at alt går riktig for seg når leverandøren har vært organisert på denne måten?»

Artikkelen som fulgte var i sitt innhold lik papirutgavens artikkel.

Tirsdag 5. desember 2017 ble det publisert en ny artikkel om Orange Helse. Artikkelen ble presentert slik på førstesiden. Stikktittel: «**Det offentlige leide inn 1200 helsevikarer fra Orange Helse**» Tittel: «**Kommuner sjekket ikke hva vikarene tjente**» Henvisningstekst:

«Vaiva Ragiene var vikar på sykehjem i Bergen gjennom byrået Orange Helse i 2013. Da kommunen sjekket vikarenes lønnsvilkår, fant de flere forhold de mente var kritikkverdige.

Inne i avisen ble artikkelen presentert under vignetten «Paradise Papers», og hadde stikktittelen: «**Over 50 av kommunene som har hatt avtale med helsevikarbyrået Orange Helse, sier de ikke sjekket lønnen til vikarene de leide inn.**» og tittelen: «**Mener kommunen forsømmer seg som arbeidsgivere**».

Unio mente kommunene hadde plikt til å undersøke vikarenes lønns- og arbeidsvilkår. Kommunenes egen organisasjon mente slike undersøkelser var krevende.

Det ble imidlertid opplyst at Bergen kommune hadde drevet kontroll og funnet flere forhold ved vikarenes lønnsvilkår som kommunen mente var kritikkverdige. Lønssystemet til Orange Helse ble igjen omtalt, og det ble vist til Aftenpostens omtale uka før:

«Aftenposten avslørte forrige tirsdag at over 200 norske kommuner har hatt avtale med selskapet Orange Helse [...] Selskapet har fakturert det offentlige Norge nær 1 milliard kroner de siste ti årene. Eierne har valgt å organisere sin virksomhet i lavskattland og hatt transaksjoner gjennom et skatteparadis.»

Lederen i Orange Group, Nils Kristian Paulsen, uttalte at vikarene fikk utbetalt det de hadde krav på. Han opplyste at Orange Helse alltid oppfordret kundene til å be om lønnsdokumentasjon:

«- Noen kontrollerer mye, og andre kontrollerer lite. Våre kunder skal være trygge på at våre ansatte får det de har krav på, sier han. Han sier Orange henter inn lønnsinformasjon i forkant av oppdrag for å sikre at vikarene får lik lønn som om de var direkte ansatt i kommunen. Paulsen påpeker også at de har gått vekk fra nettolønssystemet. - Det skal ikke være vanskeligere å kontrollere oss enn andre leverandører, sier han.»

Til slutt i artikkelen ble revisjonen som Bergen kommune hadde gjort igjen omtalt:

«I kontrollen i Bergen påpeker kommunen flere forhold, der det mest alvorlige gjelder hvordan Orange-vikarene er trukket i lønn. De finner også brudd på arbeidsmiljøloven. Kommunen sluttet å bruke vikarer fra Orange i fjor høst. Orange-gründer Nils Kristian Paulsen mener de ikke har fått en saklig og objektiv behandling i disse rapportene og sier det har vært rundt 50 andre rapporter uten vesentlige avvik eller feil.»

Det fremkom av artikkelen at lønnstrekkordningen nå var avsluttet.

Artikkelen hadde flere bilder, blant annet et mindre bilde av Orange-leder Nils Kristian Paulsen, inne i avisen. Det var også et bilde fra da Arbeidstilsynet var på besøk hos Orange Helse. Bildetekst:

«I oktober kom to representanter fra Arbeidstilsynet Østfold og Akershus på besøk til Orange Helse i Moss. Formålet med tilsynet var å sjekke hvordan arbeidsgiver sikrer etterlevelse av arbeidsmiljølovens bestemmelser om lønns- og arbeidsvilkår. Rapporten er ventet denne uken.»

Samme artikkel ble også publisert på nett med tittelen **«Kommuner erkjenner: har ikke undersøkt hva helsevikarer fra Orange tjente.»** Artikkelen var publisert under vignetten **«Paradise Papers»**.

Mandag 18. desember 2017 ble en ny artikkel publisert, også den under vignetten **«Paradise Papers**. Artikkelen handlet om at skattemyndighetene i Litauen hadde startet å undersøke selskapet Orange i Litauen, fordi vikarbyrået kunne ha fått feilaktig skattefradrag gjennom språkopplæringen helsevikarene hadde fått i Litauen før de kom til Norge.

«I årene 2013–2015 har de litauiske selskapene under Orange-paraplyen kostnadsført rundt 22 millioner kroner for språkopplæring. De har dermed fått fradrag i skatteregningen. Samtidig har de trukket sine ansatte i lønn for det kurset har kostet. Med andre ord kan selskapene i Litauen ha fått feilaktig skattefradrag for en kostnad som i alle fall delvis er båret av de ansatte. Det bekrefter skattemyndighetene i Litauen overfor Aftenposten og den litauiske nettavisen 15min, som Aftenposten har samarbeidet med gjennom dokumentlekkasjen Paradise Papers. – Dersom selskapet reduserer kostnaden for språkopplæring via de ansattes lønn, kan ikke disse kostnadene gi skattefradrag for selskapet, sier Eglė Ramanauskienė, direktør ved den litauiske skatteetaten. Orange-ledelsen har ikke svart på spørsmål fra Aftenposten om hvor stor andel av kostnadene selskapene har fått dekket gjennom lønnstrekk. Vi kan dermed ikke si hvor mye selskapet kan ha fått i feilaktig skattefradrag.»

I artikkelen ble en tidligere Orange-ansatt intervjuet. Hun hadde avsluttet arbeidsforholdet etter ti uker, noe som førte til en retts sak på grunn av en bindingstid på to år.

«I likhet med flere andre ender hun derfor opp i en rettsvist med sin tidligere arbeidsgiver. Aftenposten har sett dokumentasjon på minst 11 rettsaker der Orange krever tilbakebetaling av språkkurset. Selskapet har vunnet hver gang og kunnet kreve tilbake tilsvarende 412.000 kroner totalt.»

Orange-sjef Nils Kristian Paulsen uttalte:

«[Det] er alltid beklagelig at uoverensstemmelser mellom arbeidstager/student og arbeidsgiver ender opp i rettsapparatet. – På den annen side viser dette også at studentene har en lav terskel for å gå til det litauiske rettsapparatet for å kreve en uholdbar prøving av sine studie- og arbeidsbetingelser, og det må jo selvfølgelig alle ha en rett til, sier han. I dag er tilbakebetalingsordningen endret. Orange-vikarene trekkes ikke direkte i lønn for språkopplæringen, men inngår i stedet en avtale med språkskolen om tilbakebetaling.»

«Litauiske skattemyndigheter bekrefter at de undersøker vikarbyrået, men vil ikke

gå inn i detaljer. [...] – Etter alle de påstandene som er fremkommet i media de siste ukene, har vi full forståelse for at skattemyndighetene kontakter oss. Vi kommer til å følge våre interne rutiner ved en eventuell skatterevisjon på lik linje med tidligere revisjoner og vi vil fremlegge ønsket dokumentasjon, skriver Orange-sjefen i en e-post.»

Det opplyses for øvrig at den tidligere ansatte tapte rettssaken og måtte tilbakebetale penger.

Også denne artikkelen ble publisert på nett.

KLAGEN:

Klager er Orange Helse AS ved daglig leder Nils Kristian Paulsen. Han mener Aftenposten, sammen med Bergens Tidende og Stavanger Aftenblad, har fremsatt «insinuerende påstander og villedende informasjon om Orange Helse under fanen "Paradise Papers"». Klager mener måten saken fremstilles på er et brudd på Vær Varsom-plakatens punkt 3.2 (kildene) og punkt 4.1 (saklighet og omtanke).

Kildebruken

På grunn av presentasjon og valg av kilder mener klager avisen har skapt et inntrykk av at Orange Helse har gjort noe ulovlig: «Alt fra ordvalg til metodevalg og kildebruk er vinklet på en slik måte at leserne vil sitte igjen med inntrykk at noe ulovlig eller feil har forekommet».

Slik klager ser det, mangler artiklene bredde i kildevalget: «[D]en ene kilden, utover meg, som har prøvd å balansere saken har fått sine sitater kraftig redusert, jmf. Frederik Zimmers innlegg i Aftenposten (se vedlegg). [...] Det er ikke spesielt god kildekritikk når avisen bevisst utelater stemmer som kan støtte opp om det jeg sier. I stedet blir mine uttalelser redusert til "Paulsen hevder".»

Klager har konfronterte journalistene med denne skjevheten, men de svarer at avisen har skrevet en nyansert artikkelserie der de har latt alle parter fremme sitt syn, noe klager er grunnleggende uenig i.

Klager mener derimot at Aftenposten har hatt en forutinntatt holdning, og at det spekuleres i skatteflukt, skatteplanlegging og skatteparadiser. Ifølge klager er det er feil å kalle opprettelsen av et selskap i Litauen for «skatteflukt». Det vises til at Orange Helse har måtte gjøre det som var nødvendig for å møte både norske, EU og litauiske lover og regler. Slik klager ser det, kommer ikke dette frem i den endelige saken.

Saklighet og omtanke

Klager mener omtalen er overdimensjonert sett opp mot sakens faktum: «Bare volumet indikerer at her er det noen som har gjort noe alvorlig feil/ulovlig, uten at det nødvendigvis dokumenteres av Aftenposten. Journalistene har passet godt på at de har fulgt «sjekklisen» til PFU for å unngå feil. Vi har fått sitater tilbake for godkjenning og vi har fått mulighet til å komme med kommentarer til innholdet. Likevel, å dedikere så mye spalteplass til et selskap som har tilbakevist påstander om aggressiv skatteplanlegging og skatteunndragelse, mistenkeliggjør et selskap unødvendig mye.»

Det reageres også på at selskapet plasseres under fanen «Paradise Papers» og at det hele fremstår som en omfattende «avsløring»: «Når et forholdsvis lite, norsk selskap knyttes til skatteparadiser og økonomisk kriminalitet, bør det være hold i de avsløringene som presenteres. Avisenes samfunns- og opplysningsansvar er viktig, men å plassere Orange under fanen «Paradise Papers», sidestilt med store, globale selskaper som Nike og Apple, blir forholdsmessig feil.»

Klager skriver at han fikk en større kronikk på trykk i etterkant av omtalen, men mener dette blir «en ren forsvarstale uten det helt store gjennomslaget».

Stor skade

Artiklene ble ifølge klager starten på en svertetekampanje uten like «der blant annet LO-kontrollerte medier bruker den informasjonen vi allerede har tilbakevist for å sette press på politikerne. Igjen er det mye «hvis», «dersom», «kanskje», men også sterke beskyldninger om at vi er tatt for sosial dumping. [...] I samfunnsdebatten i etterkant «blir vi brukt som eksempel på hvorfor private tilbydere av velferdstjenester burde forbys.»

[...] «I saker hvor selskap eller mennesker man presenterer risikerer omfattende omdømmesvikt, har man et særskilt ansvar for å legge alle fakta på bordet og belyse begge sider av saken. Dersom saken var nyansert og balansert, tror jeg ikke ministre, stortingsrepresentanter og andre journalister ville lest og forstått saken som de har gjort».

Artikkelen fra 5. desember 2017:

Ifølge klager er det misvisende å påstå at ansatte får 88 kroner i timen. Det vises til at da er penger til bolig, reise og studielån også er trukket fra: «Skal dette være en riktig sammenligning må også den offentlige ansattes husleie, Internett, transport og eventuelt studielån tas med i regnestykket. Hadde Aftenposten spurt eksperter innen arbeidsrett så kunne de påpekt at slike trekk som vi har hatt har vært fullt lovlig iht Arbeidsmiljøloven. Dette vet vi, men leseren har ingen forutsetning for å tro noe annet enn at vi lønner våre ansatte 88 kroner timen etter skatt». Klager reagerer også på at avisen kaller det «utbetalt lønn» fordi de fleste vil forstå dette som nettolønn etter skatt, noe som er feil.

Klager skriver: «Som det fremkommer nederst i saken har vi hatt et 50-talls kontroller på lønns- og arbeidstidsbestemmelser, der rapporten til Bergen kommune og HINAS-rapporten er de media har fokusert på.» Klager mener at de feil som blir påpekt her er små og ubetydelige i forhold til den kontrollen som er utført.

Det vises også til publiseringen av et bilde fra da Arbeidstilsynets var på besøk: «Igjen er det implisitte budskapet at Orange må kontrolleres nøyere enn alle andre.»

Det anføres for øvrig at Arbeidstilsynet i sin rapport skrev at selskapet utbetalte rett lønn i henhold til det de ansatte har krav på. Klager skriver: «Hvorfor er det vi som skal stå i fokus, når det ikke er funnet vesentlige funn på lønn i de eksterne kontrollene?»

Artikkel nummer tre fra 18. desember 2017:

Når det gjelder artikkel nummer tre mener klager at avisen har laget en ikke-sak: «De prøver seg på en pussig journalistisk vri, der de hevder at litauiske skattemyndigheter er i ferd med å kontrollere oss basert på avisens eget initiativ. [...] Jeg stiller meg undrende til at en uttalelse fra litauiske skattemyndigheter, basert på informasjon fremlagt av en avis, skal medføre store overskrifter om en skattegransking. I denne saken er det media selv som er

premissleverandøren for påstandene uten å forstå eller vite noe om vår arbeidsmetodikk. De velger å spekulere seg frem til en modell som presenteres skattekontoret, derav ordet «dersom» før deres svar. Selv om Aftenposten vet at skatteetaten i Norge ikke besvarer slike henvendelser, gjøres det også et poeng av at de har spurt, med bakgrunn i at det må være feil også i Norge.»

Klager reagerer også på Aftenpostens samarbeid med en litauisk nettavis, og at hans sitater avgitt til Aftenposten ble fritt gjengitt i denne avisen. Ifølge klager var ikke artikkelen publisert i Aftenposten på det tidspunktet, og var derfor - slik klager ser det - førstehåndskildemateriale: «Ut fra hva vi forstår, skal kildene spørres dersom deres sitater skal brukes av andre medier og i andre saker der vinklingen er en helt annen enn den som er presentert».

Oppsummert:

1. Brudd på punkt 3.2 med tanke på kildekritikk og vinkling. «De kildene som er brukt, eksklusiv Frederik Zimmer, uttalelser seg på bakgrunn av informasjon som journalistene har lagt frem, Man står selvfølgelig fritt for å synse og mene noe om en organisasjonsstruktur, men dette betyr ikke at kildenes vurdering er juridisk riktig. [...] Mine uttalelser blir i stor grad stående igjen alene og på denne måten blir forsvaret redusert til «Paulsen hevder». Journalistene kommer også med en rekke førende spørsmål og beskrivelser i førstesaken [...]».
2. Brudd på punkt 4.1 når det gjelder forholdet mellom presentasjon/ volum og sakens faktiske innhold. «Medienes samfunns- og opplysningsansvar inkluderer også å belyse begge sider av en sak. I disse sakene er det en klar overvekt av «ekspertkilder» på den siden som støtter Aftenpostens egne avsløringer. Det mediepresset som har vært i etterkant av disse sakene sier sitt om proporsjonaliteten og hva leserne har sittet igjen med. Dette inkluderer også andre journalister, redaktører og politikere som har begynt å kalle dette «Orange-saken». Et privat selskap som leverer helsetjenester til det offentlige er under enormt press fra den politiske venstresiden. Journalistene i Aftenposten visste godt hvilken effekt en slik sak ville ha på oss som leverandør av helsetjenester, men jeg finner lite omtanke og hensyn i disse sakene.»

FORSØK PÅ MINNELIG LØSNING:

Partene har vært i kontakt med sikte på å løse saken i minnelighet, uten at dette har ført fram.

TILSVARSRUNDEN:

Aftenposten aviser å ha brutt god presseskikk.

Det opplyses innledningsvis at dokumentlekkasjen Paradise Papers inneholdt informasjon fra 19 selskapsregistre, om aksjonærer og styremedlemmer i selskaper fra steder kjent for lav skatt og høy grad av hemmelighold, som Bermuda, Bahamas, Caymanøyene og Malta. Et slikt hemmelighold har gjort det svært vanskelig å finne ut av hvem som står bak selskaper og hvor pengestrømmer går, skriver avisen, og lekkasjen har vist at bruken av skatteparadisier har et omfang langt ut over det vi hittil har kjent til. En innsikt som har ført til en internasjonal debatt om hvordan vi bedre kan organisere internasjonale skattesystemer

og handel.

Aftenposten har samarbeidet med flere hundre journalister fra 67 land for å granske alle dokumentene: «De fleste sakene med utspring i Paradise Papers har handlet om å gi innblikk i hvordan internasjonal forretningsdrift organiseres, fullt lovlig. Det er pressens oppgave å belyse ukjente forhold, også når de er lovlige, ikke minst slik at offentligheten og lovgiverne kan diskutere om loven da fungerer etter hensikten.»

Finansminister Siv Jensen uttalte følgende til NTB om avisens dekning: «" - Slike saker er bra fordi det gir innsikt i hvordan selskapsstrukturer er opprettet. Og det er bra fordi det kan bidra til å flytte grenser for hva som er akseptabelt, både her hjemme og internasjonalt, sier Jensen."»

Orange Helse-saken

Aftenposten hevder den har dokumentert hvordan Orange Helse har bygget opp et omfattende selskapsnettverk i en rekke land, inkludert i et skatteparadis og et lavskatteland. Selskapene kjøper og selger tjenester av hverandre, og pengene flyttes gjennom konsernbidrag, utbytter og interne lån.

Avisen mener det må være åpenbart at det er av vesentlig samfunnsmessig interesse å belyse hvordan norske offentlige midler benyttes til å kjøpe tjenester fra et konsern som har valgt å organisere seg på denne måten. Dette er i kjernen av Aftenpostens journalistiske virksomhet, skriver avisen i sitt tilsvarende svar. Det vises også til at dekningen av saken har lagt grunnlag for en viktig diskusjon om hvilken betydning en slik organisering har hatt - og har - for ansatte og for samfunnet.

Avisen minner om at klager ikke har dokumentert noen faktiske feil i de påklagede artiklene, men at han reagerer på kildebruk og omfang. Han er kritisk til at avisen har knyttet han til et skatteparadis. Som svar på dette, skriver avisen: «(VI) må påpeke at det har han faktisk gjort selv, gjennom å opprette et postbokselskap på Malta som har blitt brukt til å flytte eierskapet mellom de forskjellige deler av Orange-konsernet.»

Det skapte inntrykk

Aftenposten avviser å ha beskrevet selskapet på en slik måte at det virker som Orange Helse har gjort noe ulovlig. Avisen mener tvert imot at den har vært svært tydelig på hva som er lovlig og ulovlig virksomhet. Det vises til flere steder i artikkelen der dette påpekes, blant annet i starten av artikkelen står det: *"Å bruke lavskatteland og skatteparadiser kan være både lovlig og lønnsomt"*.

Avisen påpeker at skatteplanlegging er i utgangspunktet helt lovlig, og at det finnes et stort handlingsrom. Det vises også til at fagkildene i artikkelen påpeker dette: «Det er nettopp dette saken belyser. Det er ikke spekulasjoner om skatteplanlegging, men dokumentasjon av faktiske forhold og fagkilder som uttrykker ulike syn på det store handlingsrommet rundt hvordan selskaper på lovlig måte organiserer seg for å minimere skatt.»

Også Aftenposten selv omtaler denne lovligheten i artikkelen, jf. «*Det er i utgangspunktet fullt lovlig, og ganske vanlig, å organisere en virksomhet i en konsernstruktur slik at det er vanskelig for utenforstående å kartlegge eller forstå*».

«[Verken] vi eller kildene påstår at Orange har unndratt skatt. Vi har ikke på noe tidspunkt omtalt opprettelsen av selskapet i Litauen som skatteflukt. Vi er heller ikke enig i at vi

spekulerer i skatteplanlegging og skatteparadiser. Klager har selv knyttet seg selv og selskapet til skatteparadis ved å opprette et postboksselskap på Malta, som ble brukt til å kjøpe og selge deler av Orange-konsernet til seg selv. [...] [T]il tross for at ingen beskylder ham for det motsatte, blir også klager sitert på at Orange har betalt skatt i henhold til norsk lov».

Men, skriver Aftenposten, at noe er lovlig, betyr ikke at det er uten interesse for offentligheten: «Kunnskap om hvordan forretningsdrift organiseres i et stadig mer globalt næringsliv, gjør oss bedre i stand til å diskutere om det er slik vi vil ha det.»

Aftenposten oppfatter klager som om han mener at alle saker i Paradise Papers-komplekset har berørt ulovlige forhold, noe Aftenposten hevder ikke stemmer. Det vises blant annet til artiklene om Nike og Apple, som nettopp handlet om hvordan selskapene på lovlig måte holder skatten sin lav, skriver avisen: «Faktum er at de fleste sakene med utspring i Paradise Papers har handlet om å gi innblikk i hvordan lovlig, internasjonal forretningsdrift organiseres. Kun et fåtall saker har vært avsløringer av økonomisk kriminalitet.»

Det vises også til Aftenpostens artikler om rederifamilien Høeghs tilknytning til skatteparadiser, som også ble klaget inn for PFU og som Aftenposten mener kan sammenlignes. Heller ikke her ble det hevdet at det var begått ulovligheter, men måten selskapet ble styrt på ble belyst. Aftenposten gikk fri i PFU, og det siteres fra uttalelsen.

Kildene

Avisen mener å ha hatt et bredt og sammensatt kildetilfang, både skriftlig og muntlig, og at avisen har bestrebet seg på å gi en saklig og balansert fremstilling.

Dokumentasjonen bak Orange Helse-artiklene dreier seg om 106 forskjellige regnskaper fra 22 selskaper, registrert i fem forskjellige land. Inkludert noter, revisjonsrapporter og årsberetninger utgjorde disse, ifølge avisen, anslagsvis rundt 2500 sider. Det ble også samlet informasjon fra samtlige norske kommuner og sykehus om deres bruk av vikarbyråer generelt, inkludert Orange.

Avisen forstod at den trengte hjelp utenfra for å få svar på «avgjørende spørsmål i en svært kompleks og grenseoverskridende selskapsstruktur». Det ble tidlig tatt kontakt med mange forskjellige kilde: «I kildetilfanget forsøkte vi å ta hensyn til bredde i fag, geografi, institusjoner og, i den grad dette fremsto som relevant, kjente politiske ståsteder. Vi unngikk å bruke politiserte kilder med slagside, som personer tilknyttet fagforeninger som er sterkt kritiske til bemanningsbransjen og den sterkt politiserte debatten rundt private aktører i velferds-Norge, i hovedsaken.»

Det vises til 14 ulike muntlige kilder i hovedsaken – og avisen hadde også kontaktet mange flere. Klager var en viktig kilde, og avisen tok tidlig kontakt: «Vi hadde en innledende prat 20. september, der vi ga beskjed om at vi var i en researchfase og kom til å ha spørsmål på et senere tidspunkt. Fra og med 4. oktober, da vi sendte de første spørsmålene, hadde vi tett kontakt frem til publisering åtte uker senere. Han fikk god anledning til å kommentere og justere. Og som han selv påpeker: “Journalistene har passet godt på at de har fulgt “sjekklisen” til PFU for å unngå feil”. På det punktet er vi enig med klager.»

Det avvises at journalistene har vært forutinntatt: «At vi ber om kommentarer rundt våre funn og justerer problemstillinger underveis er en sentral del av den journalistiske arbeidsprosessen. Det gjør at samtidig imøtegåelse er en reell prosess, der fakta sjekkes og

dobbeltsjekkes, og motforestillinger blir tatt hensyn til. Ellers blir det bare en rituell øvelse. [...] Formålet fra vår side har vært å kvalitetssikre informasjon, oppklare eventuelle uklarheter og få svar på spørsmål. [...] Vi har gitt selskapet en svært romslig mulighet til å kommentere alle forhold som våre publiserte saker berører.»

Avisen er uenig i klagers premiss om at det bare er professor Zimmer som “har prøvd å balansere saken”. Flere kilder påpeker at Orange i all hovedsak har handlet innenfor lovens rammer. Avisen mener heller ikke det er riktig at Paulsens kommentarer reduseres til “Paulsen hevder” og viser til at avisen har skrevet “hevder” én gang i artikkelen.

Kilden Frederik Zimmer

Aftenposten delte tidlig et research-notat med de faglig tungt prioriterte kildene. I notatet hadde Aftenposten samlet opp det avisen vurderte som sentrale funn, samt strukturkartet over Orange-systemet – sammen med konkrete spørsmål avisen ønsket vurdert. En av mottakerne at dette notatet var Frederik Zimmer, professor emeritus ved institutt for offentlig rett ved Universitetet i Oslo, som klager mener fikk sine sitater kraftig redusert.

En slik arbeidsprosess vil ifølge avisen føre til at mange kilder opplever å få sine svar og sitater redusert. Alt research-stoff kan ikke bli med inn i den endelige artikkelen, men man tar valg underveis, noe går ut – og noe kommer inn etter hvert som saken blir til.

Debatten om fritaksmetoden, som også Zimmer hadde kommentarer til, ble tatt ut: «[D]et var ikke alle kildene som var enig med Zimmer og [klager] i at fritaksmetoden gjaldt på Malta i dette tilfellet. I de mange rundene som ble gått med manuset, ble hele den juridiske og faglig tunge diskusjonen om fritaksmetodens anvendelse tatt ut av saken. Det gjaldt ikke bare Zimmers sitat, men også kilder som mente noe annet. Vi vurderte det slik at diskusjonen ikke førte saken videre, og heller ikke var av avgjørende betydning for det vi ønsket å fortelle om selskapet på Malta». Et annet sitat av Zimmer ble imidlertid brukt i artikkelen, noe han fikk beskjed om - og godkjente.

Avisen opplyser imidlertid at selve fritaksmetodens betydning for klager likevel ble omtalt i artikkelen: «[Vi] lot Orange-sjef Paulsen selv avvise at løsningen ved å selge via Malta ga noen skattemessig fordel. I saken viser han også eksplisitt til at utbyttet fra salget uansett ble tatt hjem skattefritt på lovlig måte via den såkalte fritaksmetoden.»

Saklighet og omtanke

Aftenposten forstår at kritisk medieomtale kan oppleves som belastende, men mener klager må akseptere at et slikt konsern som han driver, blir gjenstand for undersøkende journalistikk: «Oranges ledelse har bygget opp en omfattende, kompleks selskapsstruktur i flere land, med bruk av postboksselskaper og NUF, som i årevis har vært kjent for å ha problematiske sider. Selskapets inntekter består nesten utelukkende av offentlige midler. Orange har gjennom flere år brukt en lønnsmodell med utenlandske ansatte som har fått lønnsletter med ikke-spesifiserte trekk, og flere hundre millioner kroner av selskapets inntekter har gått videre til et land med rundt halvparten så høy skattebelastning som Norge. Selskapet presenterer seg som “et relativt lite norsk selskap”, men faktum er at Orange har vært en av de største leverandørene av vikartjenester til det offentlige helsevesenet.»

De ovenfor nevnte momenter, mener Aftenposten forsvarer dimensjoneringen i dekningen: «Det er også et poeng at vi behandler et omfattende tematisk område - det handler om skattejuss, pengestrømmer, lønnsforhold og selskapsstrukturer. Å belyse dette mest mulig

presist, med et bredt kildegrunnlag, samtidig som Orange skal få komme bredest mulig til orde, fordrer nødvendigvis at saken(e) må ha et visst omfang.»

Avisen skriver at den har tatt hensyn til at omtalen av Orange kunne være belastende, «særlig for klager som har grunnlagt selskapet og vært dets ansikt utad. [...] Vi har omtalt struktur og system i stedet for å være personorienterte. Vi har flere steder i brødteksten byttet ut "Paulsen" med "Orange" for å minske personfokuset. Vi brukte heller ikke bilde av Paulsen på forsiden av papiravisen eller ap.no da vi publiserte den første saken.

Da to av våre journalister møtte Paulsen og hans advokat i Bergen, stilte vi spørsmål ved om det var spesielle, personlige forhold vi burde ta hensyn til i det videre arbeidet og ved publisering. Dette ble avkreftet, men Paulsen ønsket å bli varslet før saken ble publisert slik at han kunne informere familien. Det var en forutsetning det ikke var noe problem å akseptere. Vi hadde åpen dialog med ham helt frem til publisering og informerte da saken ble utsatt eller skjøvet på. Han fikk også vite om omfanget, slik at han kunne være best mulig forberedt.»

Aftenposten fikk ikke lov til å ta opptak av intervjuet med klager, noe som – ifølge avisen – gjorde sitatsjekk utfordrende: «Klager endret stort sett alle avgitte sitater, og vi gikk med på de fleste endringene. Vi mener vi har vært svært raus og tillatt endringer i sitatsjekk langt utover det vi vanligvis gjør. Dette var av hensyn til klager og med tanke på belastningen saken kunne være for ham. Vi ønsket å la ham komme på trykk med sine aller beste argumenter».

Lønnsystemet

Når det gjelder omtalen av lønnsordningen, skriver Aftenposten at den ikke har påstått at den er ulovlig. Avisen hevder den har forsøkt å fremstille «de faktiske konsekvensene av trekkmodellen som Orange gjennom mange år har praktisert. Orange får selv understreke at trekkene er i tråd med lovverket. Det er også et poeng å understreke at selskapet har tatt selvkritikk på trekkmodellen og at Orange senere har valgt å endre løsningen».

Avisen mener publikum godt forstår grafikken som følger saken, og at lønnsmodellen inkluderer losjitrekk, reisetrekk, språkkurstrekk og opplæringstrekk i tillegg til skattetrekk. Det vises også til at dette er gjentatt i brødteksten.

Artikkel nummer to

Når det gjelder den andre artikkelen, handler den om «hvorvidt kommunene har ettergått hva de innleide vikarene faktisk tjener, noe de har plikt til å gjøre. Vi mener kommunenes erkjennelse av at de ikke gjør dette, er forhold som har vesentlig samfunnsmessig interesse.

Heller ikke her har avisen påstått at Orange har gjort noe ulovlig. «[M]en lønnsmodellen Orange har benyttet seg av gjennom en rekke år, der ansatte har fått ikke-spesifiserte lønnstrekk, i tillegg til de andre tidligere nevnte forhold rundt Orange-konsernets struktur og organisering, gjør at vi mener at selskapet må tåle kritisk omtale på dette punktet.»

Klager var misfornøyd med hvordan selskapet var behandlet i offentlige revisjonsrapporter om selskapet, og har også fått kommentere i artiklene. Avisen mener likevel det var relevant å omtale disse rapportene, spesielt siden både HINAS-rapporten og rapporten utarbeidet av Bergen kommune fikk faktiske konsekvenser. Bergen kommune var en stor kunde av Orange.

Samarbeidet med Litauen

Avisen skriver «Allerede i vår innledende kontakt med Orange/Paulsen opplyste vi om vårt samarbeid med 15min i Litauen og SVT/TT i Sverige. 4. oktober sendte vi en liste over 15 sentrale spørsmål knyttet til Orange-systemet til Paulsen. Innledningsvis i dokumentet skrev vi følgende: *“Vi har i denne saken etablert et samarbeid med SVT og TT i Sverige og nettavisen 15 min i Litauen, og denne henvendelsen er på vegne av oss alle.”*

Vi mener at det har vært et tydelig premiss fra vår side at spørsmålene vi har stilt til Paulsen/Orange også var sendt på vegne av 15min, og at han dermed ga svar til dem også. Vi gjentok også dette da vi møtte Paulsen og hans advokat til intervju i Bergen.»

Når det gjelder hva som ble publisert i den litauiske avisen 15min, skriver Aftenposten at det må avisen selv stå for. Det kan ikke Aftenposten svare for.

Aftenposten skriver videre at det er helt vanlig at myndigheter starter undersøkelser etter at pressen har omtalt noe. Men selv om den litauiske avisen allerede hadde omtalt forholdet, tok Aftenposten selv kontakt med myndighetene og fikk det bekreftet. At Litauiske myndigheter tar forbehold «dersom» er naturlig siden de ikke har konkludert, men er i gang med å undersøke, skriver Aftenposten. At man kontaktet norske skattemyndigheter for å høre hva de foretok seg i saken, mener også avisen er naturlig og relevant. At de også blir sitert på sine svar, også selv om de ikke kan si noe, er normal praksis.

Aftenposten skriver at avisen ikke har samarbeidet med eller gitt informasjon til det klager kaller «LO-kontrollerte medier». At disse mediene siterer Aftenposten på vanlig måte, eller arbeider videre med saker avisen har publisert, er også naturlig, skriver avisen.

Avslutningsvis skriver Aftenposten: «Vi ber utvalget merke seg at klager i de publiserte sakene tar selvkritikk på en del av det han i klagen kritiserer at vi har omtalt. I saken kaller han opprettelsen av Malta-selskapet «en lite gjennomtenkt avgjørelse», som han angreir på i dag. Han sier også at han i etterpåklokskapens lys gjerne skulle hatt med alle lønnstrekkene på lønnsslippen fra dag én. Orange har også flyttet de siste ansatte fra Litauen til Norge.»

Avisens tilsvare oppsummert:

Aftenposten mener klager legger til grunn et syn på pressens rolle som er for snevert. Det er ikke slik at pressen først og fremst avdekker ulovligheter, og at et kritisk søkelys indikerer at det er begått lovbrudd. Vi belyser saker fordi den har offentlig interesse.

[...] Ja, Aftenposten har rettet et kritisk søkelys mot Orange Helse og hvordan selskapet har bygget opp et omfattende selskapsnettverk i en rekke land, inkludert i et skatteparadis og et lavskatteland. Dette er et søkelys i kjernen av mediernes oppgave, og det er et søkelys et konsern som Orange Helse må tåle, [...]. Hvordan kommunenes skattepenger forvaltes, bruk av private selskaper i helsevesenet, finansiering av offentlige tjenester gjennom skattesystemet - alt dette er temaer som har offentlig interesse og som skal debatteres.

Påstanden om brudd på VVP 3.2. avvises: «Aftenposten har hatt et omfattende og bredt sammensatt kildetilfang i denne saken, i tillegg til at klager har hatt alle muligheter underveis til å kommentere og korrigere, slik klager bekrefter. Dette er selvsagt en styrke rent pressefaglig - ikke et tegn på presseetisk forfall, slik klager synes å mene.»

Avisen mener den tydelig har slått fast at organiseringen av selskapet ikke er ulovlig, «men at det er av vesentlig samfunnsmessig interesse å belyse hvordan norske offentlige midler benyttes til å kjøpe tjenester fra et konsern som har valgt å organisere seg på denne måten. Saken er relevant i den pågående debatten om hvordan vi best organiserer våre skattesystemer i et stadig mer globalt forretningsliv.»

«Vi avviser at klager har grunnlag for å hevde at Aftenposten har beskrevet selskapet på en slik måte at det virker som Orange Helse har gjort noe ulovlig og at omfang og presentasjon av sakene strider mot VVP 4.1.»

Klager ønsker å kommentere tilsvarene fra Aftenposten, Bergens Tidende og Stavanger Aftenblad samlet: «Jeg konsentrerer meg om det Aftenposten kommer med, da de andre tilsvarene er mer eller mindre utdrag og gjengivelser av dette.»

Klager har ikke noe imot gravende eller undersøkende journalistikk og forstår at avisene har et samfunns- og opplysningsansvar. Men, skriver han, med et slikt ansvar følger også «et ansvar for forholdsmessighet/proporsjonalitet, samt nyansert kildebruk og nøytral retorikk».

Klager mener «redaktørene ikke helt forstår, eller ikke ønsker å forstå, hvilke alvorlige konsekvenser det kan få for en virksomhet å bli fremstilt på en måte – og i et omfang – som vil gi et galt bilde hos den jevne leser».

Forholdsmessighet

Det vises til to transaksjoner i 2009-2010 på Malta. På dette tynne grunnlaget, skriver klager, har selskapet blitt hovedoppslaget i den norske delen av Paradise Papers: «[B]åde jeg og andre kilder til Aftenposten har understreket at det gjennom de 11 månedene på Malta ikke kan ha vært snakk om skatteunndragelse eller store skattefordeler.» [...]

Publiseringene ser imidlertid mye verre ut: «Avisenes overskrift indikerer skatteunndragelse i stor stil og leseren har ingen forutsetning for å tro at dette er forhold datert tilbake i tid. [...] Hva overskriften insinuerer, og det kildematerialet som legges frem, samsvarer ikke. Det viser en klar overdimensjonering av ønsket vinkling fremfor det som kan bevises eller støttes opp av ekspertkilder.»

Klager mener at avisen har gitt saken massiv spalteplass, og dermed latt ett selskap stå igjen som «svarteper i en politisk debatt om private selskaper som drifter eller leverer velferdstjenester».

Det reageres for øvrig på hvorfor ikke avisen omtalte bakgrunnen for transaksjonene på Malta.

Klager hevder han har tilbakevist mye av det kildematerialet som ble forelagt ham. Saken ble etter hvert endret fra å handle om skatteunndragelse og skatteparadiser til «komplisert selskapsstruktur», derfor finner klager det usaklig at han skal knyttes til Paradise Papers: «Hva er det Paradise Papers egentlig handler om? Jo, selskaper som organiserer seg i skatteparadiser og på denne måten unndrar skatt. Det var den vinklingen som ble fremlagt meg da jeg ble kontaktet av journalistene i september 2017. Jeg kjenner mitt selskap, og vet at vi ikke har unndratt skatt. Derfor ønsket jeg å stille med helt åpne kort ovenfor journalistene,

siden Orange ikke har vært involvert i verken arbeidslivskriminalitet eller skatteunndragelser.»

Aftenposten fant heller ikke noe ulovlig da de sjekket opp saken, skriver klager: «Likevel er graden av spekulasjoner, presentert av flere av kildene som Aftenposten bruker, urovekkende høy. Det at et selskap velger å organisere seg i EU og lavskattland er ingen sensasjon. Her kan vi bare se på Schibsted-konsernet selv, som eier Aftenposten, Bergens Tidende og Stavanger Aftenblad. Schibsted har lenge vært etablert EU lavskattlandet Irland, samt andre land som ansees som lavskattland.»

Retorikk

Klager reagerer på mediernes gjentakende bruk av ord som «avslører», når avisen har funnet ut at Orange ikke har gjort noe ulovlig eller feil: «Slik jeg ser det avslører man som regel noen som har gjort noe galt eller som har løyet». Klager leser det som om hans selskap blir «avslørt» for å tjene penger på de virksomhetsområdene vi opererer i.

Klager mener leserne tror at han har «snyltet» staten og innbyggerne for mange viktige skatte kroner. Titler, kildebruk, retorikk og presentasjonen gjør sitt til at klager blir «dømt» for skatteunndragelse og utnyttelse av arbeidstakere av leseren.

Kildebruk

Klager viser til at ekspertkildene uttaler seg på generelt grunnlag. «De kommenterer på et kildemateriale som er fremlagt dem, men det er tydelig at de færreste tør å trekke noen slutninger. Sakene blir derfor i stor grad drevet frem av spekulasjoner om hva som kan ha skjedd og hvorfor, og lite om hva som faktisk har skjedd og hva som skjer i dag.»

Frederick Zimmer er ifølge klager «den eneste ekspertkilden som virkelig ønsker å nyansere bildet av (eventuell) skatteunndragelse. Aftenposten sier selv at han er en viktig og sentral kilde for dem, men likevel velger de å begrense hans profesjonelle redegjørelse. Det at Zimmer i etterkant valgte å skrive et leserinnlegg der han utbroderer sitt synspunkt, samt kritiserer journalistenes fremstilling av saken, viser at han ikke var fornøyd med journalistenes gjengivelse av hans profesjonelle vurdering. Journalistene mener at dette kan forsvares med at jeg får mulighet til å forklare fritaksmetoden selv. Det er dette jeg mener når jeg sier at jeg som «anklagende part» blir redusert til «Paulsen hevder». Troverdigheten min er allerede trukket sterkt i tvil, og det blir derfor ikke slagkraft i mine argumenter alene.»

Klager mener omtalen handler lite om dagens situasjon: «Hovedfokuset er datid, henholdsvis 2009-2010 og andre forhold som er datert frem til 2015. Vi har gjort omfattende strukturelle endringer med bakgrunn i eksterne og interne revisjoner, blant annet for å unngå misforståelser vedrørende lønnstrekk.»

I begge sakene blir leseren presentert for et selskap med kritikkverdige forhold og flere brudd på arbeidsmiljøloven. Det vies til rapporten fra Bergen kommune som blir brukt som kilde til å understøtte at Orange har brudd på lønns- og arbeidsvilkår. Klager er imidlertid sterkt uenig i innholdet i denne rapporten, som han mener er ufullstendig, og han reagerer på at den har blitt brukt som fasit på «kritikkverdige forhold» hos Orange av flere medier.

Klager reagerer på at vinklingen hele tiden går i disfavør av Orange. I artikkel to er f.eks. fokus at 50 av 200 kommuner ikke har kontrollert vikarenes lønns- og arbeidsforhold. «Men hva med de andre 150», spør klager: «Jeg vet at mange kommuner ikke har tid eller ressurser

til å kontrollere noen av leverandørene sine, og jeg mener det har vesentlig mer samfunnsmessig betydning enn at 50+ kommuner ikke har kontrollert Orange.»

Aftenposten avviser at omtalen av Orange er drevet frem av spekulasjoner, og skriver: «Vi har tydelig slått fast at organiseringen av selskapet ikke er ulovlig, men at det er av vesentlig samfunnsmessig interesse å belyse hvordan norske offentlige midler benyttes til å kjøpe tjenester fra et konsern som har valgt å organisere seg på denne måten. Saken er relevant i den pågående debatten om hvordan vi best organiserer våre skattesystemer i et stadig mer globalt forretningsliv.»

Avisen mener heller ikke at den har fremstilt det som om Orange fremdeles opererer i et skatteparadis. Det vises til at det kom tydelig frem i saken **når** transaksjonene hadde funnet sted, og det vises til omtale i fortid, ikke nåtid.

Det hevdes fra avisens side at klager ble spurt om bakgrunnen for transaksjonene på Malta: «Vi vil understreke at vi flere ganger forsøkte å stille spørsmål om detaljene rundt disse transaksjonene, blant annet hvorfor deler av Orange-salget ble kjøpt og solgt gjennom Malta til to vidt forskjellige priser. På dette svarte klager følgende: *Jeg visste selvfølgelig at vi gjorde dette og signerte papirer, men jeg kan ikke erindre at jeg gjorde noen refleksjoner rundt prisen som var sett på som en intern transaksjon.* Vi tok også med at Orange anså dette som en lovlig, skattemessig tilbakeføring. Vi kjenner oss ikke igjen at klager har forsøkt å gi noen "inngående beskrivelse" av hensikten med Malta-transaksjonene. Under vårt intervju i Bergen opplevde vi snarere at det var svært vanskelig å få svar på detaljer rundt Malta-selskapet og de økonomiske forholdene knyttet til dette.»